

Az élelmiszergazdasági programról

A Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége legutóbbi elnökségi ülésén megtárgyalta a „Magyarország Élelmiszergazdasági Programja 2016–2050” című dokumentumot. Máhr András főtítkárhelyettes és Paragi Márton tanácsos kijelentették, hogy a MOSZ rendkívül fontosnak tartja, hogy az élelmiszergazdaság területén – ahogy a dokumentum preambulumban is megfogalmazzák – hosszú távon is meghatározzuk a céljainkat és a terveinket. Az elnökségi határozat kimondja, hogy egyetértenek a stratégia megalkotásával, ugyanakkor a szövetségnek az a véleménye, hogy ha sikeresek akarunk lenni, ha meg akarjuk állítani és vissza akarjuk fordítani a vidék, ezen belül a mezőgazdaság és az élelmiszergazdaság több mint negyed évszázados hanyatlását, jó stratégiát kell alkotni.

A MOSZ elnöksége egyetértett azzal, hogy rendkívül fontos dokumentum született, ugyanakkor az az egyhangú vélemény fogalmazódott meg, hogy a 35 évet felölelő Élelmiszergazdasági Program műfaja tisztázatlan. Nem tekinthető sem stratégiának, sem programnak, mivel nincs megfelelően körülhatárolt eszköz- és célrendszere, híján van a megfelelő mélységű helyzetelemzésnek, emellett súlyosan diszkriminatív és ellentmondásokkal terhelt, jelentette ki a főtítkárhelyettes. Egy jó stratégia pontos helyzetelemzést tartalmaz, olyat, amely közép- és hosszú távon egyaránt felméri a kockázatokat, a veszélyeket, a lehetőségeket és az előnyöket, s mindezt reálisan és őszintén teszi. Egy jó stratégia nagyon fontos jellemzője, hogy nem kirekesztő, hanem egyesítő, hiszen a kitűzött célok csak akkor valósíthatók meg, ha az érintettek is elfogadják azokat. Az anyag legnagyobb problémája, hogy stratégiai dokumentumnak nevezik, de pont a stratégiai szemlélet hiányzik az összeállításból.

A dokumentum összeállítói nem tesznek nemzetközi kitekintést sem, ami globalizálódó

világunkra, az élelmiszeripari termékek, illetve a mezőgazdasági alapanyagok fokozottan globális árucikk jellegére tekintettel súlyos mulasztás, fogalmazott Paragi Márton. A stratégiában több nyugat-európai országra is hivatkoznak, amelyek teljesítményét elismerik és példájukat követendőnek tartják, ám a sikerhez való utat nem tájékoztat, és nincsenek közép- és hosszú távú célok. Csakhogy aki sokat markol, keveset fog. Az, hogy „folyamatosan javítani kell a természetes mutatókat és csökkenteni kell a költségeket”, nem tekinthető stratégiai célkitűzésnek. A MOSZ egyetért azzal, hogy a hatékonyságot, a versenyképességet javítani kell, de a stratégia megfelelő feladatokról: nem rendelkezik arról, hogy az államnak, illetve a kormánynak miként kell hozzájárulnia a kitűzött célok megvalósításához. A stratégia súlyosan diszkriminatív, mivel másodrendű gazdasági szereplőnek tekint a mezőgazdasági társas vállalkozásokat – miközben méltatja az általuk elért eredményeket és a teljesítményüket.

A főtítkárhelyettes a részletekre kitérve elmondta, hogy a

magyar agráradottságok jók, ugyanakkor a mezőgazdasági kibocsátásunk még mindig elmarad a '80-as évek szintjétől. A magyar vidék, a magyar falu a rendszerváltás óta eltelt 25 évben folyamatosan szegényedik. A fejletlen rurális térségek leszakadása és az ország kettészakadása töretlen: Budapest helyzete kiugró, azonban hét magyarországi régió közül négy az EU legszegényebb régiói közé tartozik. Tény, hogy a mezőgazdasági alapanyag-termelés – a termelés technológiai színvonalától függetlenül – önmagában nem képes megoldani a vidék problémáját, ahogy a falvak fénykorát jelentő '70-es években sem tudta azt megoldani. Hosszú távú foglalkoztatási és gazdasági többlet csak akkor érhető el az agráriumban, ha a hazai mezőgazdaság által kibocsátott termékeket első lépcsőként az élelmiszeripar képes lesz felszívni, és ezekből nagy hozzáadott értéket tartalmazó termékeket képes előállítani, amelyeket a piac is elfogadnak. A gabonaexport növelésére alapozott célkitűzések már csak ezért sem lehetnek sikeresek. Emellett a dokumentumból hiányzik az élelmiszeripar jelenlegi helyzetének értékelése is. Az anyag kiemelten és visszatérően foglalkozik a magyar tulajdonú élelmiszeripar megerősítésének igényével, de semmilyen konkrét támogató elképzelést nem tartalmaz.

Az új földforgalmi törvény megszületésével párhuzamosan megjelent az új agrárpolitikai doktrína, amely a szóhasználatát tekintve a kisbirtokok és nagybirtokok, a valóságban a társas vállalkozások és a családi gazdaságok, őstermelők arányát a földhasználatot illetően 20–80 százalékban tartja kívánatosnak, mondta el Máhr András. Csakhogy továbbra sem egyértelmű, hogy pontosan mit jelent a magyar agrár-

politikában a nagybirtok, a nagyüzem, a közepes méretű agrárüzem, a kisbirtok vagy a családi gazdaság. A családi gazdaságok szabályozása, amire jellemzően épül a stratégia, nem egzakt, és a családi gazdaság fogalma sem kellően definiált. Helytelen az olyan általánosítás, amely a nagyüzemeket a társas vállalkozásokkal, a kisüzemeket az egyéni gazdaságokkal és a családi gazdaságokkal azonosítja, a stratégia viszont éppen ezt teszi. A mezőgazdasági társas vállalkozások mintegy 99 százaléka kis- és középvállalkozás, amelyek fejlesztése az EU és a hazai kormány célkitűzése is.

Magyarországon 1200 hektárnál nagyobb területet néhány száz – a kormány retorikájával élve – nagyüzem használ, ugyanakkor ezek döntő többsége a hazai és az uniós szabályozás értelmében is kkv. Viszont vannak olyan egyéni gazdálkodók, akik több mint 1000 hektáron gazdálkodnak, amelyek aligha tekinthetők kisbirtoknak vagy kisüzemnek. A társas vállalkozásoknál az egy foglalkoztatottra jutó földterület nagysága 25 hektár, míg a családi gazdaságoknál 50 hektár.

A magyar mezőgazdaság duális szerkezetű. A rendszerváltás óta téves az agrárpolitikának az az ideológiai felfogása, amely nagyüzemről és kisüzemről beszél, miközben a mezőgazdaság valójában két külön kezelendő részből, az

Határozati javaslat (részlet)

- ☛ A MOSZ elnöksége deklarálja, hogy nem kerülhető meg egy hosszú távra szóló stratégia készítése, amely meghatározza céljainkat és terveinket az agrárgazdaságot is magába foglaló élelmiszergazdaság területén.
- ☛ A MOSZ elnöksége egyetért azzal, hogy korszerű, offenzív életmódszeriparra van szükség, amely nagy mennyiségben képes felszívni a mezőgazdaság termékeit. Méltányos járadékot biztosító és stabil felvevőpiac hiányában sikeres mezőgazdaság nem képzelhető el.
- ☛ Az Elnökség kijelenti, hogy a mezőgazdasági szereplők megosztásának kormányzati gyakorlata nem folytatható tovább. A sikeres agrárgazdaság felépítéséhez elengedhetetlen, hogy az ártermelő mezőgazdasági szereplőket mindenfajta megkülönböztetés nélkül kezeljék, rájuk egyenesen a „jövő versenyképes magyar agrárgazdaság” örökös építőköveként tekintsenek.
- ☛ A MOSZ elnöksége megállapítja, hogy sem a közteherviselés rendszere, sem a foglalkoztatás szabályozási kerete nincs tekintettel a mezőgazdaság speciális, a nemzetgazdaság egyéb ágaitól merőben eltérő tevékenységi jellegére, a szabálykövetés ellen hatnak. Az Elnökség felszólítja a kormányt, hogy a TB-, adó- és járulék-, valamint a foglalkoztatásszabályozást igazítsa a mezőgazdaság szezonális és periodikus termelési jellegéhez.
- ☛ A MOSZ elnöksége felszólítja a kormányt, hogy alkossa meg a családi gazdaságok szabályozórendszerét. A program jelentős részben a családi gazdaságokra épít, ugyanakkor a családi gazdaság fogalma a mai napig nem meghatározott. Nincs koherens és komplex szabályozás, amely a gazdasági és jogi rendszerünkben mint mezőgazdasági üzemet, mint vállalkozást, mint önálló entitást elhelyezné a családi gazdaságoknál.
- ☛ A MOSZ elnöksége megállapítja, hogy a magyar agrár-adottságok jók, amelyek alapul szolgálhatnak egy világszínvonalon termelő, a jövő kihívásainak eleget tévő agrárgazdaság felépítéséhez. Ez azonban csak akkor sikerülhet, ha a középpontban a fenntartható versenyképesség megteremtése áll, ha a koordinációt a verseny jelenti. Ahol a szereplők egyenlők, ott a jogbiztonság garantált.

→ ártermelő és a szociális mezőgazdaságból áll. Nyugat-Európában ezt évtizedekkel ezelőtt felismerték, de Magyarországon képtelen gyökeret verni ez a szemlélet, mondta Paragi Márton.

A 450–500 ezer egyéni gazdaságból, őstermelőből, családi gazdaságból csak 165 ezer olyan regisztrált termelőt tartanak nyilván, aki területalapú támogatást vesz igénybe, és közülük csak nagyjából 55 ezer gazdálkodik 10 hektárnál nagyobb területen, mondta el a

főtitkárhelyettes. A kibocsátási értékek alapján 55 ezer olyan gazdálkodó van, aki az elmúlt évek átlagában legalább a minimálbérnek megfelelő jövedelmet realizált a mezőgazdasági tevékenységéből. Ez az egyéni gazdálkodói kör, akiknek a gazdasága olyan ártermelő mezőgazdasági üzemet, amelyek a megélhetéshez szükséges források biztosítása mellett kellő fedezetet nyújtanak a hosszú távú működéshez elengedhetetlen fejlesztések, beruházások végrehajtásához is. A gazdasá-

gi szervezetek közül – a termelési értékek alapján – mintegy 6 ezer vállalkozás tekinthető meghatározónak. Ezek a szervezetek szinte kizárólag kis- és középvállalkozások. A meghatározó jogi személyiségű szervezetek és az 55 ezer egyéni gazdaság együttesen képezi az ártermelő mezőgazdaságot, amely a teljes magyar mezőgazdasági kibocsátás mintegy 80 százalékát előállítja, biztosítja az exportárualapot, részt vesz a közteherviselésben, képes legálisan foglalkoztatni, és gazdasági súlyának következtében hosszú távon is a vidék fejlesztője lesz.

A mezőgazdaság foglalkoztatásban betöltött szerepe egész Európában, így Magyarországon is csökken, tette hozzá a tanácsos. Az érdemi munkahelyteremtés az ágazatok piaci bővítésével valósítható meg, ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a mezőgazdaságban elemi erővel zajlik az élő munkaerő kiváltását célzó hatékonyságfejlesztés. Emiatt a MOSZ alapvetően elhibázott célnak tartja, hogy a jelenleg az agrobizniszben foglalkoztatott 550 ezer főállású munkavállalót 750 ezer főre növeljük, az akkor várható 8,6 milliós lakosságszám mellett. A technikai fejlődés, a hatékonyság javulása, az új feldolgozási módszerek, az automatizálás térnyerésével ez a szám inkább csökken majd, mintsem növekszik.

A dokumentum kiemelten foglalkozik a termelők szövetkezésének szükségességével, ugyanakkor semmilyen konkrét támogatási elképzelést nem jelenít meg. Hangsúlyozza az összefogás, az integráció jelentőségét, de azt, hogy ezt hogyan lehetne elősegíteni, támogatni, ösztönözni és erősíteni, arról nem esik szó benne. Pedig a gazdálkodók összefogásán egyszerű jogi és gazdasági ösztönzőkkel is lehetne javítani, és így a gazdálkodók mindennemű beszerzésben és értékesítésben előnyökhöz juthatnának. Sajnálatos tény,

hogy a már működő, illetve a korábban sikeresen működő szövetkezéseket meg sem említik, pedig érdemes lenne feltárni az okokat és a múltbeli célkitűzéseket, amelyek folyamánként mára háttérbe szorult a szövetkezés intézménye, jelentette ki Máhr András.

A MOSZ álláspontja az, hogy nem lehet különbséget tenni a szövetkezések típusa között, ugyanúgy, ahogy a régi és új típusú szövetkezési formákat sem lehet elválasztani egymástól. Minden szövetkezést támogatni kell, mert a vidéki életben, és a mezőgazdaságban különösen jelentős azoknak az embereknek és vállalkozásoknak a száma, akik rászorulnak a szövetkezetek, illetve szövetkezések által elérhető előnyökre, mivel ezen előnyök külön-külön való megszerzésére esélyük sincs! Az anyag által favorizált szövetkezési formák (TÉSZ, BÉSZ) nem minden esetben váltották be a termelők reményeit, sok esetben nem tudtak kellőképpen megerősödni, nem érték el azt a keresleti (beszerzés), illetve kínálati (értékesítés) volument, amellyel komoly piaci szereplőként tudtak volna fellépni. Rontotta a helyzetet, hogy több jelentős termelői bázissal rendelkező TÉSZ-t is felszámoltak, és hogy emiatt a megmaradtakban is megingott a termelők bizalma.

A dokumentum nagy hibája, hogy kevés szó esik benne a klímaváltozásról. Pedig meg kellene mondani, hogy mit kívánnak tenni a klímaváltozás hatásainak mérséklése érdekében. Hiányzik például a vízgazdálkodási és öntözésfejlesztési stratégia, ami az egyik kulcskérdése a termelés stabilizálásának és a hatékonyság javításának. Arra vonatkozóan sem tartalmaz elképzelést, hogy mi lesz a 2020 után minden bizonyítással megváltozó uniós támogatási rendszerben. Szükség volna egy jó stratégiára az elkövetkezendő 35 évre, amit társadalmi konzultáció keretében lehetne megfogalmazni, mondta végezetül Máhr András.

H. GY.